

HOTUBA YA MWENYEKITI KUHUSU MUHTASARI WA RIPOTI YA KAMATI YA KANUNI NA SHERIA NDOGO NDOGO YA BARAZA LA WAWAKILISHI ZANZIBAR

1. UTANGULIZI

Mheshimwia Spika, naanza kuwasilisha hotuba hii kwa Kumshukuru Mwenyezi Mungu mwingi wa rehema kwa kutuwezesha leo kukutana tena katika ukumbi huu wa Baraza la Wawakilishi kutekeleza majukumu yetu ya kikatiba na ya sheria ya kuwawakilisha wananchi wetu kupitia chombo chao hiki. Ni matumaini yangu kuwa kazi tunayofanya hapa inaleta manufaa makubwa kwa wananchi na taifa kwa ujumla.

Mheshimiwa Spika, pia nianze kutanguliza shukurani zangu binafsi kwako wewe na uongozi wa Ofisi ya Baraza la Wawakilishi kwa kazi kubwa na masharikiano mliyoiipatia Kamati ya Kanuni na Sheria Ndogo Ndogo katika kipindi hiki kifupi hata tukaweza kuwasilisha ripoti yetu hii kwa mara ya kwanza kabisa. Tunatambuwa kuwa Kamati ya Kanuni na Sheria Ndogo Ndogo kwa muda mrefu imekuwa kwenye Kanuni zetu lakini haikupata kuundwa na kufanya kazi zake kwa nyakati zote hizo.

Mheshimiwa Spika, chini ya Uongozi wako Kamati hii imeundwa rasmi na kupangiwa kazi za kufanya kwa mujibu wa Kanuni ya 106 ya Kanuni za kudumu za Baraza la Wawakilishi Toleo la mwaka 2016 ambayo imeainisha majukumu ya Kamati ya Kanuni na sheria Ndogo Ndogo kwenye jadweli la kwanza la Kanuni hizo, ambapo majukumu yake ya msingi ni kama yafuatayo:-

- a) Kufuatilia utekelezaji wa maagizo ya Kamati yaliyotolewa kwenye ripoti ya Kamati ya mwaka uliotangulia;
- b) Kuchambua Kanuni na Sheria Ndogo Ndogo ili kujiridhisha iwapo zimekidhi matakwa ya masharti ya Katiba, Sheria mama, na Sheria nyengine za Nchi;

- c) Kujadili na kutoa mapendekezo kwa Taasisi husika juu ya namna bora ya kutengeneza Kanuni na sheria Ndogo Ndogo;
- d) Kulishauri Baraza kupitisha azimio la kubatilisha Kanuni au sheria ndogo ndogo ambazo zinakiuka masharti ya Katiba, masharti ya Sheria mama, au sheria nyenginezo za nchi;
- e) Kufikiria jambo jengine lolote litakalopelekwa na Spika.

Mheshimiwa Spika, katika kipindi hiki kifupi Kamati ya Kanuni na Sheria Ndogo Ndogo imefanyakazi zake za utekelezaji wa majukumu hayo ya Kikanuni kwa mashirikiano makubwa na Taasisi mbali mbali za Wizara tatu ambazo Kanuni zake zimepitiwa na Kamati. Wizara zenyewe ni Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa, Serikali za Mitaa na Idara Maalumu za SMZ, Ofisi ya Rais, Katiba, Sheria, Utumishi wa Umma na Utawala Bora na Wizara ya Biashara, Viwanda na Masoko.

Mheshimiwa Spika, Kwa niaba ya Wajumbe wa Kamati ya Kanuni na Sheria Ndogo Ndogo nawapongeza sana Mawaziri wa Wizara hizo na Makatibu wao Wakuu, Naibu Makatibu Wakuu, Wakurugenzi, Wakuu wa Taasisi, Vitengo na Watendaji wa kada mbali mbali za Wizara hizo kwa mashirikiano yao hayo kwa Kamati yetu ambayo yamefanikisha kwa kiasi kikubwa kuongeza uwelewa na ufanisi wa Kazi zetu, tunawashukuru sana.

Mheshimiwa Spika, Kamati ya Kanuni na Sheria Ndogo Ndogo inawasilisha ripoti yake kutokana na shughuli mbali mbali ilizofanya katika kipindi cha mwaka 2017/2018 ambapo wajumbe wa Kamati ya Kanuni na Sheria Ndogo Ndogo walifanyakazi kubwa na kwa mashirikiano kwa muda huo mfupi hadi kufanikisha kuwasilisha ripoti yetu ya awali kwa mujibu wa kazi zilizofanyika. Naomba nichukuwe fursa hii kuwashukuru sana wajumbe wa Kamati na kwa kutambuwa na kuthamini mchango wao naomba niwataje kwa majina kama ifuatavyo:-

1. Mhe. Rashid Makame Shamsi	Mwenyekiti
2. Mhe. Mwanaasha Khamis Juma	Makamo Mwenyekiti
3. Mhe. Mohammed Said Mohammed	Mjumbe
4. Mhe. Ame Haji Ali	Mjumbe
5. Mhe. Shaibu Said Ali	Mjumbe
6. Mhe. Wanu Hafidh Ameir	Mjumbe
7. Mhe. Zulfa Mmaka Omar	Mjumbe

Mheshimiwa Spika, shughuli za Kamati ya Kanuni na Sheria Ndogo Ndogo kwa kipindi chote hicho zimekuwa zikiratibiwa na Makatibu wawili kutoka Ofisi ya Baraza la Wawakilishi, ambao wametoa mashirikiano makubwa kwa Kamati na wametusaidia kwa ushauri wa mambo mbali mbali ikiwemo sheria, naomba niwataje majina yao kama ifuatavyo:-

1. Ndugu Khamis Hamadi Haji; na
2. Ndugu Haji Jecha Salim

Mheshimiwa Spika, baada ya utangulizi huo naomba sasa nijielekeze kutoa muhutasari wa kilichomo katika ripoti ya Kamati ya Kanuni na Sheria Ndogo Ndogo kwa mwaka 2017/18 baada ya shughuli mbali mbali zilizofanywa na Kamati hii katika kipindi hicho.

Mheshimiwa Spika, utakumbuka kwamba kamati ya Kanuni na Sheria Ndogo Ndogo iliteuwa wajumbe wake mnamo tarehe 23/06/2016 huku kukiwa na maelekezo kuwa Kamati ikutane haraka kuchagua viongozi wake na kupanga utaratibu wa kazi zake. Mnamo tarehe 24/06/2016 Kamati ilikutana na kuchagua Mwenyekiti wake na Makamo Mwenyekiti kama nilivyotangulia kuwataja kabla.

Mheshimiwa Spika, napenda ifahamike kuwa haikuwa rahisi kwa Kamati ya Kanuni na Sheria Ndogo Ndogo kuanza kazi zake kwa vile Kamati hii ndiyo kwa mara ya kwanza imeundwa; na Wajumbe wake wote ni wapya ambao pia ni wajumbe kutoka Kamati nyengine mbali mbali za kudumu za Baraza la Wawakilishi. Hivyo kutokana na hali hiyo hatua ya kwanza kabisa ilikuwa ni kuipatia mafunzo Kamati hii ili ifahamu kwa kina majukumu yake na namna inavyotakiwa kufanya kazi zake. Mpango wa Mafunzo uliratibiwa vizuri na Ofisi ya Baraza la Wawakilishi, na Kamati ikapata mafunzo kwa awamu mbili.

Mheshimiwa Spika, awamu ya kwanza ya mafunzo ilianza mnamo mwezi wa Agosti, 2016 ambapo Kamati ilipata mafunzo kuhusu Sheria, Kanuni na uzoefu wa mabunge mengine yenye Kamati kama hizi za kusimamia utungaji wa Sheria Ndogo Ndogo. Mafunzo hayo yalifanyika kwa mafanikio na wajumbe wa Kamati waliweza kufahamu kwa undani kuhusu Kanuni zinazotungwa kutokana na Sheria na namna Kamati nyengine za Sheria ndogo ndogo za Mabunge ya Jumuiya ya Madola zinavyofanyakazi za kupitia Kanuni hizo.

Mheshimiwa Spika, awamu ya pili ya mafunzo ya Kamati ilifanyika mnamo mwezi wa Agosti, 2017; na awamu hii ilihusisha mafunzo ya kuzitambuwa, kuzipitia na jinsi ya kuchambua sheria ndogo ndogo pamoja na uzoefu na utendaji wa Kamati ya Sheria Ndogo Ndogo ya Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Kamati pia ilifanyakazi kwa vitendo ya kuchambua Kanuni ya Utalii ya Zanzibar ikiwa ni sehemu ya mafunzo hayo.

Mheshimiwa Spika, Baada ya mafunzo hayo Kamati ya Kanuni na Sheria Ndogo Ndogo ilifanya tathmini na kuandaa ripoti ambayo ilikabidhiwa kwa Ofisi ya Katibu wa Baraza la Wawakilishi na nakala kuletwa kwako Mheshimiwa Spika, ikiwa na mapendekezo mbali mbali ya namna ya kuiwezesha Kamati ya Kanuni na Sheria Ndogo Ndogo kufanya kazi zake kwa ufanisi.

Mheshimiwa Spika, Hata hivyo, mpaka tunaripoti kwenye Mkutano huu Kamati ya Kanuni na Sheria Ndogo Ndogo haikupata mrejesho wowote wa mapendekezo hayo kutoka Ofisi ya Baraza la Wawakilishi wala Ofisi ya Mheshimiwa Spika. Ni matumaini yetu kuwa mapendekezo hayo yatafanyiwa kazi ipasavyo; na kama yatapata mwitiko na mrejesho ulio chanya basi ni imani ya Kamati yatasaidia sana Kamati hii kufanyakazi zake kwa uweledi mkubwa na kupunguza baadhi ya vikwazo vya Kikanuni vinavyoikabili Kamati kama nitakavyofafanuwa huko mbele.

2. SHUGHULI ZA KAMATI KWA MWAKA 2017/2018

Mheshimiwa Spika, Kamati ya kanuni na Sheria Ndogo Ndogo iliendelea na kazi zake za kupitia Kanuni za Sheria zilizoletwa na Serikali katika Mkutano wa nane wa Baraza la wa Wawakilishi. Kanuni hizo ni Kanuni za Huduma za Serikali za Mitaa za mwaka 2017 zilizotungwa na Waziri kutokana na Sheria ya Serikali za Mitaa namba 7 ya mwaka 2014 na kusainiwa na Waziri Ofisi ya Rais Tawala za Mikoa, Serikali za Mitaa na Idara Maalumu za SMZ, Kanuni za Mirathi ya Kiislamu za mwaka 2016 zilizotungwa chini ya Sheria ya Kamisheni ya Wakf na Mali ya Amana, sheria namba 2 ya mwaka 2007, ambazo zimesainiwa na Waziri wa Nchi Ofisi ya Rais Katiba, Sheria, Utumishi wa Umma na Utawala Bora. Kanuni ya tatu ni Kanuni ya Makampuni ya Sheria Namba 15 ya mwaka 2013 ambayo matokeo ya uchambuzi wake yamo katika hatua za uchapaji.

Mheshimiwa Spika, sambamba na kazi ya kupitia Kanuni hizi, Kamati ya Kanuni na Sheria Ndogo Ndogo kwanza ilifanya ziara ya kutembelea Taasisi mbali mbali za Serikali zinazohusika katika Utungaji wa Sheria na Kanuni, pamoja na baadhi ya Taasisi ambazo Kanuni zao zimepitiwa na Kamati. Katika ziara hizo Kamati imejifunza mambo mengi yanayohusu taratibu za kutunga sheria na kanuni na namna nzuri ya kutunga sheria na kanuni ambazo hazitaleta athari kwa wananchi ambao ndio watumiaji wakubwa wa sheria na Kanuni hizo.

Mambo hayo yote yameelezwa kwa kirefu katika ripoti ya kamati iliyowasilishwa.

3. MAMBO YALIYOBAINIKA WAKATI WA UTENDAJI KAZI WA KAMATI

A. ZIARA YA KAMATI KWA TAASISI ZA UTENGENEZAJI WA SHERIA

Mheshimiwa Spika, Kamati ya Kanuni na Sheria Ndogo Ndogo ilifanya ziara ya kutembelea Taasisi mbali mbali za Serikali zinazohusika na utengenezaji wa Sheria na Kanuni kama nilivyoeleza hapo awali kwa nia ya kujifunza na kujiongezea ufahamu wa namna ya Kanuni na Sheria ndogo ndogo zinavyotengenezwa. Baadhi ya Taasisi hizo muhimu tulizotembelea ni hizi zifuatazo:-

i. Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali;

Mheshimiwa Spika, Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali inahusika kwa kiasi kikubwa katika kutengeneza Sheria na Kanuni za nchi yetu. Kamati ilikutana na Mheshimiwa Mwanasheria Mkuu na watendaji wake wakuu katika Uandishi wa Sheria na Kanuni. Mambo mbali mbali muhimu tumejifunza kupitia majadiliano na hatimaye kushauriana hatua mbali mbali za kufanya katika kuhakikisha Kanuni zinazotungwa zinakuwa bora zaidi na zinazotekelezeka. Tunamshukuru kwa dhati kabisa Mheshimiwa Mwanasheria Mkuu na watendaji wake wote kwa kutupokea na kutueleweshwa vya kutosha kuhusu utungaji wa Kanuni na hasa ushauri wao wa kutaka kuwepo kwa ushirikishwaji wa kutosha wa Wanasheria wa Mawizara na Taasisi nyengine za Serikali Katika utungaji wa Kanuni za sheria zetu hapa Zanzibar.

ii. Wakala wa Serikali wa Uchapaji

Mheshimiwa Spika, Kamati yetu tumepata nafasi ya kukutana na Watendaji wa Wakala wa Seriali wa Uchapaji ambao wanahusika moja kwa moja na

machapisho mbali mbali ya Serikali zikiwemo Sheria na Kanuni. Tunawapongeza kwa kutuelimisha mengi; na kubwa zaidi wametaka mashirikiano baina yao na Taasisi za Serikali zinazopeleka kazi zao kwa ajili ya kuchapishwa hususan Sheria na Kanuni. Tunawapongeza sana kwa mashirikiano yao.

iii. Tume ya Kurekebisha Sheria

Mheshimiwa Spika, Tume ya Kurekebisha Sheria ni moja ya vyombo muhimu sana katika hatua za utungaji wa Sheria za nchi na Kanuni zake. Kamati imepata nafasi ya Kukutana na Mwenyekiti wa Tume na Watendaji wake wakuu ambao walitupa ushirikiano mkubwa kwa kutufahamisha hatua mbali mbali za mapitio ya Sheria na hatimaye Kanuni. Jambo kubwa na zuri ambalo Tume ya Kurekebisha Sheria inafanya katika mchakato wa Kupitia Sheria ni Ushirikishaji wa Wananchi katika hatua za awali kabisa za mapitio ya Sheria.

Mheshimiwa Spika, Kamati yangu imejifunza vya kutosha umuhimu wa kuwashirikisha wananchi katika hatua za awali za kutengeneza Sheria, kwa kuwa wao ndiyo walengwa wa moja kwa moja wa matumizi ya Sheria hizo. Kamati yangu imejifunza zaidi kuwa kwa vile kuna umuhimu wa kuwashirikisha wananchi katika hatua za Kutunga sheria, ni muhimu zaidi pia kuwashirikisha katika hatua za awali za utungaji wa Kanuni ambazo zinafanua utekelezaji bora wa sheria hizo.

Mheshimiwa Spika, Tumepokea ushauri wa Tume ya Kurekebisha Sheria ya kutaka kuongezwa na kuimarishwa zaidi mashirikiano na Taasisi nyengine za Serikali katika hatua mbali mbali za kutengeneza Sheria na Kanuni. Jambo hili ni muhimu ukizingatia kuwa Tume ya Kurekebisha Sheria inafanya utafiti na kwenda mbali zaidi kwa wananchi wa kawaida kujuwa mahitaji ya Sheria yaweje na mwikio au utekelezaji wa Sheria utakuwaje. Kamati inatoa wito kwa Taasisi za Serikali kuzingatia ushauri huu kwa kuongeza zaidi mashirikiano na

Tume ya Kurekebisha Sheria ili sheria na Kanuni zinazotungwa ziwe na manufaa zaidi kwa wananchi wetu.

4. UTARATIBU WA KAMATI KUPITIA KANUNI NA SHERIA NDOGO NDOGO

Mheshimiwa Spika, kama nilivyotangulia kusema hapo juu wakati nikiainisha majukumu ya Kikanuni ya Kamati hii, kazi kubwa ya Kamati ya Kanuni na Sheria Ndogo Ndogo ni kupitia na kuchambua Kanuni na kujiridhisha kama Kanuni zilizotungwa hazipingani na Katiba, Sheria mama, Kanuni nyengine na sheria nyengine za nchi.

Mheshimiwa Spika, utaratibu wa Kamati kupitia na kuchambua Kanuni hadi kuweza kubaini mambo hayo siyo kazi nyepesi hata kidogo, kwanza Kamati inalazimika kuipitia kwa kina sana Sheria mama na pengine sheria mbali mbali zinazolinga na maudhuwi ya Kanuni husika, pamoja na kuangalia baadhi ya vipengele vya katiba kama vinahusika na baadhi ya masharti ili kujiridhisha kama vipengele hivyo havijavunjwa na Kanuni husika.

Mheshimiwa Spika, Kamati ya Kanuni na Sheria Ndogo Ndogo pia hulazimika kuchambua sheria hiyo kwa lengo la kubaini maeneo mbali mbali ambayo sheria imekasimu mamlaka kwa Waziri au chombo kinachohusika na sheria kuyatungia Kanuni.

Mheshimiwa Spika, Kamati baada ya kuyabaini maeneo hayo yaliyopaswa kutungiwa Kanuni hapo ndio huanza kuchambua kwa undani na kwa umakini Kanuni husika. Kazi hii Mheshimiwa Spika, huhitaji muda wa kutosha, utulivu na maarifa mengi hadi kukamilisha, na hapa ndio uchunguzi hubaini ubora na mapungufu yaliyojitokeza katika Kanuni hiyo.

Mheshimiwa Spika, Kamati ya Kanuni na Sheria Ndogo Ndogo pia hulazimika kuchambua sheria hiyo kwa lengo la kubaini maeneo mbali mbali ambayo

sheria imekasimu mamlaka kwa Waziri au chombo kinachohusika na sheria kuyatungia Kanuni.

Mheshimiwa Spika, Katika mchakato wa kazi hii Kamati inapaswa kukutana na makundi ya watu tofauti yanayohusika na matumizi ya Kanuni hizo wakiwemo watunzi, wasimamizi pamoja na wananchi ambao ndio walengwa na watumiaji wa Kanuni husika na kujadiliana nao juu ya namna walivyoshirikishwa katika Utengenezaji wa Kanuni hizo na maoni yao kwa ujumla kuhusu matumizi ya Kanuni hizo. Kamati inafanya hivyo kwa lengo la kutekeleza ule wajibu wa Kikanuni wa kutakiwa kutoa mapendekezo kwa Serikali kuhusu namna bora ya utungaji wa Kanuni na Sheria ndogo ndogo.

Mheshimiwa Spika, Kamati pia, inapata nafasi ya kukutana na Waziri anayehusika na utungaji wa Kanuni hiyo pamoja na Watendaji wake ambapo yale mambo ya msingi ambayo Kamati imejadiliana na wahusika mbali mbali inajadiliana na Wizara pamoja na kubainisha yale maeneo yenye mapungufu yaliyojitokeza.

B. MATOKEO YA UCHAMBUZI WA KANUNI ZA HUDUMA ZA MAMLAKA YA SERIKALI ZA MITAA

Mheshimiwa Spika, Kanuni hii ni ya mwanzo kufanyiwa kazi na Kamati ya Kanuni na Sheria Ndogo Ndogo. Kanuni ya Huduma ya Serikali za Mitaa ya mwaka 2017 tayari zimeshawekwa saini na Waziri anayehusika kwa ajili ya kuanza kutumika kwa mujibu wa Sheria.

Mheshimiwa Spika, kitendo cha Waziri kutunga Kanuni hizi na kuweka saini yake kwa ajili ya kuanza utekelezaji ni kutimiza matakwa ya Sheria ya Serikali za Mitaa, namba 7 ya mwaka 2007 ambayo katika kifungu cha 94 kime mtaka Waziri kutunga Kanuni kwa ajili ya utekelezaji bora wa masharti ya Sheria hiyo. Niongeze kufahamisha kuwa uwezo wa kutunga sheria za nchi hii umepewa

chombo maalumu ambacho ni Baraza la Wawakilishi kwa mujibu wa Kifungu cha 88 cha Katiba ya Zanzibar.

Mheshimiwa Spika, Baraza la Wawakilishi, kama ilivyo kwa mabunge mengine ya Jumuiya ya Madola, linakasimu madaraka yake kwa Mawaziri na vyombo vyengine vya Serikali kutunga Kanuni na Sheria ndogo ndogo kwa ajili ya kufafanua kwa undani zaidi utekelezaji wa Sheria husika. Kwa mnasaba huo Kanuni za Huduma za Serikali za Mitaa zimetungwa na Waziri kwa nguvu aliyopewa na Sheria ambayo imetungwa na Baraza la Wawakilishi.

Mheshimiwa Spika, Kamati ya Kanuni na Sheria Ndogo Ndogo inachokifanya ni kutekeleza majukumu yake ya kuhakikisha kuwa uwezo aliokasimiwa Waziri au chombo chengine wa kutunga Kanuni na Sheria Ndogo Ndogo unatekelezwa ipasavyo bila ya kukiuka masharti ya Katiba, Sheria mama, Sheria nyengine na Kanuni.

Mheshimiwa Spika, Kanuni ya Huduma za Serikali za Mitaa ya mwaka 2017 imepitiwa na kuchambuliwa na Kamati ya Kanuni na Sheria Ndogo Ndogo kwanza kwa kuipitia Sheria mama ya Serikali za Mitaa namna 7 ya mwaka 2014 ili kubaini masharti yaliyotowa mamlaka kwa Waziri kutunga Kanuni hizo kama yametimizwa kama inavyopasa (delegated powers). Kamati imejiridhisha kuwa masharti ya kifungu cha 94 cha Sheria hiyo yametimizwa na Mheshimiwa Waziri ameteketeleza wajibu wake kama alivyoetekezwa na Sheria. Kamati ya Kanuni na Sheria Ndogo Ndogo inampongeza Mheshimiwa Waziri wa Nchi Ofisi ya Rais Tawala za Mikoa, Serikali za Mitaa na Idara Maalumu za SMZ kwa kutekeleza wajibu wake huo wa Kisheria.

Mheshimiwa Spika, Kamati ya Kanuni baada ya kujiridhisha katika hatua hiyo imepita na kuchambua Kanuni za Huduma za Mamlaka ya Serikali za Mitaa za 2017 na kubaini mapungufu kadha katika Kanuni hizo na ambayo

tumeyacainisha kwa uwazi katika ripoti yetu iliyowasilishwa kwenu. Hata hivyo napenda nichukuwe fursa hii nieleze japo kwa ufupi kama ifuatavyo:-

i. Ushirikishwaji wa Wadau katika Utungaji wa Kanuni;

Mheshimiwa Spika, suala hili ni la jumla, Kamati imebaini kuwa ushirikishwaji wa wadau mbali mbali kabla ya kutungwa Kanuni hizi ulikuwepo lakini siyo wa kiwango cha kuridhisha. Kanuni hizi zinahusu uwekaji wa viwango vya ada, tozo na malipo mengine mbali mbali ya huduma zinatolewa na Mamlaka ya Serikali za Mitaa ambazo hutoa huduma kama vile usafi, maegesho ya vyombo vya moto, usimamizi wa maeneo ya wafanyabiashara, wajasiriamali, wakulima, wavuvi, biashara ya usafirishaji abiria na mizigo kwa nchi kavu na baharini, mama na baba lishe, wasukuma marikwama, utalii na wafanyabiashara kwenye masoko n.k

Mheshimiwa Spika, Kanuni hizi zinagusa sehemu kubwa sana ya maisha ya mwananchi mmoja mmoja popote pale alipo katika nchi yetu, hivyo ingetegemewa sana kuona kuwa wakati wa Kutunga Kanuni hizi kunakuwa na ushirikishwaji mpana sana wa wananchi ambao ndiyo walengwa watakaotozwa ada na tozo hizo. Kamati imebaini kuwa ushirikishwaji wao haukuwa wa kiwango cha kuridhisha na huenda utekelezaji wa Kanuni hizo ukakumbwa na changamoto kadhaa. Hata hivyo baada ya kukaa na Waziri na Watendaji wake tumejadiliana na kufahamishana na kutoa mapendekezo yetu, na Wizara wamepokea mapendekezo hayo kwenda kuyafanyiakazi. Kwa niaba ya Kamati napenda kuwashukuru kwa dhati kwa ushirikiano wao huo.

ii. Makosa ya Kiundishi na Kiuchapaji;

Mheshimiwa Spika, Katika ripoti yetu tumebainisha mapungufu kadhaa yaliyomo katika Kanuni za Huduma za Mamlaka za Serikali za Mitaa za mwaka 2017 ambayo ni makosa ya kiuandishi na kiuchapaji. Kamati tumeyabainisha

mapungufu hayo kwa vile uandishi wa Sheria au Kanuni zenye makosa kama hayo kunaweza kuleta athari kubwa sana kama vile kutofahamika maudhuwi ya Sheria au Kanuni kwenye kifungu husika, kuleta mkanganyiko wa maana kwa baadhi ya maeneo, maneno au sentensi (ambiguity) ambazo zinaweza zikapotosha maana halisi ya maneno iliyokusudiwa. Athari nyengine za makosa ya kiuchapaji na kiandishi ni uwezekano wa kujitokeza mikinzano pindi yakitokea mabishano mahakamani ambako sheria zinakotafsiriwa.

Mheshimiwa Spika, tumebainisha makosa hayo katika ripoti yetu na wajumbe wanaweza kufanya rejea, lakini pia tulipata fursa ya kujadiliana na Wizara na kutoa mapendekezo yetu ambayo Wizara wameyachukuwa na kwenda kuyafanyiakazi.

iii. Ada na tozo zinazotumika katika Sheria na Kanuni za zamani;

Mheshimiwa Spika, Kamati imebaini kuna tozo na ada zilizowekwa katika Kanuni za Huduma za Mamlaka ya Serikali za Mitaa bado zinaendelea kutumika katika sheria nyengine; mfano wa ada hizo ni ada za leseni za madereva, matingo na vibali vya njia na ada za udhibiti wa mazao ya misitu n.k. Kamati imeona kuwa hatua hii inaweza kuleta usumbufu kwa wananchi wanaotozwa ada na tozo hizo ambao wanaweza kujikuta wanatozwa ada hizo na taasisi mbili tofauti ama viwango hivyo vya ada vikawa vikubwa kuliko walivyokuwa wakilipa hapo awali.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipowaita na kujadiliana na wadau hasa wajasiriamali kama vile wafanyabiashara wa sokoni, mama na babalishe na wadau wa Sekta ya usafirishaji wa abiria na mizigo (wenye daladala) walionesha kulalamikia utaratibu huo na kushauri kuwa Serikali ifanye utarataibu wa kuweka pamoja ada hizi kwenye Mamlaka moja pamoja na kuweka unafuu wa tozo na ada ambazo kwao wanahisi ni kubwa.

Mheshimiwa Spika, Wadau hao waliomba Kamati ifikishe kilio hiki kwa Serikali kwa kuitaka kufikiria kuwekwa unafuu wa viwango vya ada na tozo hizo ili wamudu kulipa bila matatizo, na lile lengo la Serikali la kuwakwamua kiuchumi wananchi wake liweze kufikiwa.

C. KANUNI ZA MIRATHI YA KIISLAMU

Mheshimiwa Spika, Kamati pia imepata nafasi ya kupitia na kuchambua kanuni za Mirathi ya Kiislamu. Kanuni hizi zimetungwa na Mheshimiwa Waziri wa Nchi (AR) Katiba, Sheria, Utumishi wa Umma na Utawala Bora, kutokana na uwezo aliopeva chini ya Kifungu cha 67 (1) cha Sheria Namba 2 ya mwaka 2007, Sheria ya Kamisheni ya Wakf na Mali ya Amana, Kanuni ambazo zimetangazwa katika Gazeti Rasmi kupitia Tangazo la Kisheria namba 55.

Mheshimiwa Spika, Kabla ya kupitia na Kuchambua kanuni hizi Kamati ya Kanuni na Sheria Ndogo Ndogo imepitia Sheria Namba 2/2007, Sheria ya Kamisheni ya Wakf na Mali ya Amana na kujiridhisha kuwa Kanuni hizo zimetungwa kutokana na masharti ya Sheria hiyo. Aidha, Kamati imetazama uwezo aliopeva Waziri kutunga Kanuni mbali mbali katika Sheria hiyo na kubaini yapo maeneo mengine ambayo Waziri ametakiwa kuyatungia Kanuni.

Mheshimiwa Spika, Kamati imebaini mambo kadhaa wakati wa kupitia na kuchambua Kanuni za Mirathi ya Kiislamu ambayo yameelezwa kwa uwazi katika Ripoti waliyopewa wajumbe wa Baraza lako Tukufu. Hata hivyo, naomba nichukuwe fursa hii kuelezea kwa ufupi.

i. Maeneo yanayopaswa Kutungiwa Kanuni;

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipopitia Sheria namba 2/2007 ambayo ndiyo msingi wa Kanuni za Mirathi ya Kiislamu imebaini kuwa Sheria hiyo imeanisha maeneo kadhaa yanayohitaji kutungiwa Kanuni ili kuleta utekelezaji bora wa Sheria hiyo.

Maeneo hayo yametajwa katika kifungu cha 4 cha Sheria hiyo kama yafuatavyo:-

- a) Kusimamia Mali za Wakf, Mali za Amana na Mali za Maiti;
- b) Kuratibu shughuli za Hija zinazohusu Mahujaji kutoka Zanzibar na kuratibu watu binafsi, taasisi au vikundi vinavyotoa huduma za kusafirisha mahujaji;
- c) Kuratibu na kuweka utaratibu wa Kikanuni kuhusu utoaji, ukusanyaji na ugawaji wa Zakka na sadaka ambazo zinazotolewa kwa madhumuni ya kidini na misaada ya kheri; na
- d) Kuratibu sala na Mabaraza ya Iddi ya Kitaifa.

Mheshimiwa Spika, maeneo hayo tuliyoyabaini tumepata maelezo kutoka Wizara kuwa yapo katika hatua mbali mbali ya kuandaliwa Kanuni zake kama tulivyobainisha kwa kirefu katika Ripoti ya Kamati. Hata hivyo, Kamati inapenda kuchukuwa fursa hii tena kuishauri Wizara ya Nchi OR Katiba, Sheria, Utumishi wa Umma na Utawala Bora kuharakisha na kukamilisha hatua hizo za Utungaji wa Kanuni hizo ili utekelezaji wa Sheria mama uwe bora zaidi, ili wananchi wetu wasipate usumbufu.

ii. Mgongano wa baadhi vifungu vya Kanuni na Sheria Nyengine

Mheshimiwa Spika, Katika Kanuni ya 15 ya Mirathi ya Kiislamu imewekwa viwango vya adhabu za faini. Kamati imebainikia kuwa Kanuni hiyo inagongana na kifungu cha 42 (e) cha Sheria ya Tafsiri ya Sheria (Interpretation Act) Namba 7 ya mwaka 1984 ambacho kimeweka muongozo kuwa adhabu ya namna hiyo isizidi faini ya Shilingi elfu saba au kifungu kisichozidi miaka miwili, au vyote viwili faini kama hiyo na kifungu kama hicho.

Mheshimiwa Spika, Kamati imepata maelezo kuwa Kanuni hiyo imefanya rejea ya Kifungu cha Sheria mama ambacho kimeweka adhabu kama hiyo. Hata

hivyo, Kamati ya Kanuni na Sheria Ndogo Ndogo inashauri kuwa Kanuni nyengine zitakazotungwa zifanye mazingatio ya kutazama kigezo hicho na hilo liende sambamba na kufanywa marekebisho ya Sheria ya Tafsiri ambayo baadhi ya masharti yake yameshapitwa na wakati ikiwemo kifungu hicho cha 42 (e).

iii. Makosa ya Kiuandishi, Kiuchapaji na Tafsiri ya Maneno

Mheshimiwa Spika, eneo jengine ambalo Kamati ya Kanuni na Sheria Ndogo Ndogo imebaini ni mapungufu kadhaa kwenye uandishi, uchapaji na tafsiri ya maneno kama tulivyoainisha kwenye jadweli ya ripoti yetu. Tumejadiliana na Wizara na kuyabainisha maeneo kadhaa yenye mapungu hayo kama yanavyonekana kwenye Ripoti. Makosa hayo ya kiundishi, kiuchapaji na tafsiri sahihi ya maneno tumeshaeleza athari zake endapo kama yataendele kubakia kwenye Kanuni. Kamati inasisitiza tu kufanyiwa marekebisho makosa hayo ili Kanuni zisomeke vizuri kwa watumiaji.

Mheshimiwa Spika, mbali na maeneo hayo Kamati imepitia Jadweli zilizoambatanishwa na Kanuni hizo ambazo yapo maeneo kadhaa kama tulivyotaja kwenye ripoti ambayo yanahitaji kufanyiwa marekebisho. Mfano kuchanganya lugha ya kingereza na Kiswahili kwenye baadhi ya maneno kunaweza kuleta matatizo ya uwelewa na tafsiri sahihi. Tunashukuru Wizara kupitia Kamisheni ya Wakf na Mali ya Amana wamepokea mapendekezo yetu kwa ajili ya kwenda kuyafanyiakazi.

D. KANUNI ZA MAKAMPUNI ZA MWAKA 2017

Mheshimiwa Spika, wakati tunaelekea katika maandalizi ya Ripoti hii Kamati yangu imepata kupitia Kanuni za Makampuni za mwaka 2017 ambazo zimetungwa na Waziri wa Biashara, Viwanda na Masoko kutoka na uwezo aliopewa chini ya Kifungu cha 277 (3) cha Sheria ya Makampuni, Sheria namba

15 ya mwaka 2013. Kanuni hii imeletwa katika Kamati yetu katika muda ambao Ripoti ya uchambuzi juu ya Kanuni hizi ipo katika hatua za uchapaji hivyo tumeitaja tu ndani ya muhtasari wa Ripoti yetu na maelezo ya nini kamati imebaini katika kanuni hizi nitayaeleza kwa ufupi tu katika hotuba hii.

Mheshimiwa Spika, Baada ya Kamati kukaa na uongozi na watendaji wa Wizara ya Biashara, Viwanda na Masoko kujadili Kanuni za Makampuni za mwaka 2017, mbali ya mambo mengine Kamati imebaini kuwa ushuru wa stempu (stamp duty) wa 0.5% ya mtaji wa kampuni unaotozwa na Bodi ya Mapato Zanzibar (ZRB) wakati wa usajili wa kampuni hauna kikomo hivyo hupelekea watu wengi wanaotaka kusajili kampuni zao hususani wageni kushindwa kusajili kampuni zao au kufanya udanganyifu kwa kuweka kiwago cha chini cha mtaji wa kampuni zao ili kuepuka kiwango kikubwa cha kodi hiyo.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaishauri Serikali kuliangalia vizuri suala hili ili nchi yetu iendelee na iweze kuwashajihisha wawekezaji kuja na kuwekeza nchini na si kuweka vikwazo vinavyorudisha nyuma maendeleo yetu kwani uzoefu wa nchi nyingi ikiwemo Rwanda unaonesha kodi ya aina hiyo imeondolewa na hatimae wawekezaji wengi wamevutiwa kuwekeza nchini humo. Hali hiyo hupelekea Serikali kupata mapato mengi baada ya kampuni hizo kuanza kufanya kazi. Hivyo, Kamati inashauri kuondoshwa kwa kodi hiyo ya 0.5% inayotozwa wakati wa usajili wa kampuni.

Mheshimiwa Spika, Aidha, Kamati imefurahishwa sana na majadiliano na Wizara ya Biashara, Viwanda na Masoko kwa ufafanuzi wao juu ya hoja zilizotolewa pamoja na kukubaliana na mapendekezo yaliyowasilishwa na Kamati likiwemo lile la kuzitafsiri Kanuni hizo katika lugha ya Kiswahili jambo ambalo litarahisisha kufahamika kwa Kanuni hizo. Hivyo, Kamati inaiomba Serikali kuipatia fedha za kutosha Wizara hiyo ili iweze kufanikisha azma yake hiyo itakayoleta manufaa kwa wananchi wetu.

Mheshimiwa Spika, Hata hivyo, nichukuwe fursa hii kumshukuru Mheshimiwa Waziri wa Biashara, Viwanda na Masoko na watendaji wake kwa mashirikiano waliyotupa katika kikao cha kujadili uchambuzi wa Kanuni yao ya Makampuni na uungwana wao wa kukubali kuyapokea mapendekezo ya Kamati kwa lengo la kuyafanyiakazi.

Mheshimiwa Spika, naomba nikiri kuwa Kanuni za Makampuni zimetengenezwa vizuri na Kamati haijabaini mapungufu yoyote yanayokinzana na Katiba, Sheria mama na Sheria nyengine za nchi. Kwa ujumla kamati imebaini tu baadhi ya maeneo kadhaa yenye mapungufu ya kiuandishi, kiuchapaji na mlingano wa maneno kwenye vifungu vya Kanuni na Majadwali ambayo Wizara itayafanyia kazi.

5. MAONI NA USHAURI WA KAMATI KUHUSU KANUNI ZILIZOCHAMBULIWA

Mheshimiwa Spika, kwa ujumla baa ya mapitio ya Kanuni zote hizo Kamati yangu inaomba kuwasilisha maoni na ushauri ufuatao kwa taasisi zote za Serikali zinazohusika na Utungaji wa Kanuni:-

- a. Kutoa ushirikishwaji mpana kwa wananchi katika hatua za awali za utungaji wa Kanuni;
- b. Kuwashirikisha Wanasheria wa ndani wa Taasisi hizo katika hatua zote za utungaji wa Kanuni hizo; na hata Kama Taasisi italazimika kutafuta Mtaalamu kutoka nje basi ni muhimu na Mwanasheria wa ndani akaambatana na mtaalamu huyo kutoka ili kupata kujifunza na kumjengea uzoefu zaidi.
- c. Kanuni zitungwe kwa lugha ya Kiswahili na kutafsiriwa kwa lugha ya kiingereza, aidha matumizi ya lugha fasaha na sahihi yazingatiwe kwa umakini mkubwa ili kuepusha mapungufu ya Kiuandishi, Kiuchapaji na kimantiki. Kwa mfano; Kanuni ya Makampuni ya mwaka 2017 imetungwa

kwa lugha ya Kiingereza, hivyo tunashauri kanuni hiyo itafsiriwe kwa lugha ya Kiswahili ambayo ndiyo lugha inayoeleweka na watumiaji wengi wa Kanuni hizo.

- d. Yawepo mashirikiano zaidi na ya karibu baina ya Taasisi zinazohusika na utengenezaji Sheria kama vile Ofisi ya Mwanasheria Mkuu, Tume ya Kurekebisha Sheria, Wakala wa Serikali wa Uchapaji na Taasisi nyengine za Idara za Serikali, Mashirika, Mamlaka ya Serikali za Mitaa n.k Kamati tumebaini kuwa wakati mwengine Kanuni zinachelewa kutungwa kutokana na mashirikiano hafifu yaliyopo katika Taasisi hizo.

5. MAPENDEKEZO YA JUMLA YANAYOHUSU UTENDAJI WA KAMATI

Mheshimiwa Spika, Sasa naomba nitowe mapendekezo ya Kamati katika maeneo mbali mbali tuliyoainisha katika ripoti yetu kwa utaratibu ufuatao:-

a. KUIJENGEA UWEZO KAMATI

Mheshimiwa Spika, Kamati ya Kanuni na Sheria Ndogo Ndogo inapendekeza ijengewe uwezo wa Kutekeleza majukumu yake kwa kupatiwa ziara za mafunzo katika mabunge mengine mfano; Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ili kujifunza kwa vitendo namna ya kufanya mapitio na uchambuzi wa Kanuni kwa kina zaidi na ufanisi. Sambamba na hilo, tunapendekeza kujengewa uwezo wa kipekee Sekretarieti ya Kamati hii ambayo ndiyo yenye kazi kubwa ya kufanya maandalizi ya kupitia na kuchambuwa sheria mama, katiba, sheria nyengine na kanuni zake, kabla ya kuwasilisha kwa Kamati.

Mheshimiwa Spika, tunaomba sana Ofisi ya Baraza la Wawakilishi kufanya makusudi ya kuiwezesha Sekretarieti hii kuipatia fursa ya kupata mafunzo zaidi ya kujengea uwezo ili iweze kuisaidia Kamati kwa weledi zaidi. Kwa hatua ya

sasa tunaishukuru Sekretarieti yetu kwa mashirikiano na wajumbe wote na Kamati imeweza kutekeleza majukumu yake kama ilivyopangiwa.

b. UFANISI KATIKA UTENDAJI KAZI WA KAMATI

Mheshimiwa Spika, katika kuongeza ufanisi wa utendaji kazi Kamati ya Kanuni na Sheria Ndogo Ndogo; Kamati inapendekeza Baraza la Wawakilishi kufanya marekebisho ya Kanuni ya 33 (4) ya Kanuni za Kudumu za Baraza la Wawakilishi, toleo la 2016 ambayo inaleta kikwazo kwa Kamati katika kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi. Kanuni hii inailazimisha Kamati kuzipitia Kanuni na sheria ndogo ndogo ndani ya kipindi cha miezi mitatu tangu kuchapishwa kwenye Gazeti Rasmi la Serikali.

Mheshimiwa Spika, Kanuni hiyo ikibakia kama ilivyo huenda Kamati ya kanuni na Sheria Ndogo Ndogo ikajikuta haifanyi kazi yoyote kwa vile inawezekana wakati Kamati inapanga kazi za kupitia Kanuni na Sheria ndogo ndogo ikawa zishapitiwa na muda wa miezi mitatu tokea kuchapishwa. Lakini zaidi, Kanuni hii inainyima fursa Kamati kupitia Kanuni na Sheria ndogo ndogo za nyuma ambazo pengine zimetungwa bila kuzingatia masharti ya Sheria mama, Katiba na Sheria nyengine ua zikawa utekelezaji wake unalalamikiwa na Wananchi.

d. UTUNGAJI WA KANUNI NA SHERIA NDOGO NDOGO KWA WIZARA NA TAASISI ZAKE

Mheshimiwa Spika, Kamati yangu inachukuwa nafasi hii kuzijulisha Wizara, Idara na Taasisi zote za Serikali kutambuwa kuwa Kamati ya Kanuni na Sheria Ndogo Ndogo ipo na inafanyakazi zake za kupitia na kuchambua Kanuni na Sheria ndogo ndogo. Hivyo Taasisi zote hizo zihakikishe kuwa mara tu baada ya Kanuni wazotunga kuwekwa saini na Waziri na kutangazwa katika Gazeti Rasmi la Serikali, zinawasilishwa mbele ya Kamati ya Kanuni na Sheria Ndogo Ndogo kwa ajili kupitiwa kwa mujibu wa Kanuni.

Mheshimiwa Spika, tumependekeza pia katika ripoti yetu kuwa Kamati za Kisekta za Baraza la Wawakilishi zinapokuwa katika Kazi zao za kawaida za kufuatilia utekelezaji wa majukumu ya Wizara zao kuzitambuwa Sheria zinazosimamiwa na Wizara hizo na kuhakikisha kuwa Kanuni za sheria hizo zinatungwa ndani ya mwaka wa fedha. Sambamba na hilo, Wizara zote zihakikishe kuwa mara tu sheria inapopitishwa na Baraza basi Kanuni zake zitungwe ndani ya mwaka wa fedha unaohusika.

6. HITIMISHO

Mheshimiwa Spika, napenda nimalizie kwa kubainisha kuwa katika mapitio ya Kanuni zote hizo tulizozitaja hatujakuta jambo lolote kubwa kinyume na katiba, sheria mama au sheria nyengine ambalo lingepelekea Kamati yangu itowe azimio maalumu ndani ya Baraza hili la kubatilisha Kanuni hizo. Mapungufu tuliyoyaona ambayo tumeyaeleza hapo awali zaidi tumekaa na Wizara zote zinazohusika na kutoa mapendekezo yetu ya namna bora ya kuyashughulikia kwa mujibu wa Kanuni za Kudumu za Baraza zinavyotutaka.

Mheshimiwa Spika, kwa ujumla Kamati yetu imefanyakazi zake zote hizo ikiwa ni sehemu ya kazi za kawaida pamoja na mafunzo ya kujiongezea uwezo. Tumefanyakazi kwa mashirikiano makubwa na Ofisi ya Baraza la Wawakilishi ambayo imeratibu mafunzo ya awali ya kujengea uwezo Kamati yetu. Tunamshukuru sana Katibu wa Baraza na Watendaji wake Wakuu wa Idara na Divisheni kwa mashirikiano yao.

Mheshimiwa Spika, kwa mara nyengine niwashukuru Mawaziri na watendaji wote wa Wizara ambazo Kanuni zao zimepitiwa na kamati yangu kama nilivyotangulia kuzitaja kwenye utangulizi wa hotuba hii. Kwa dhati kabisa wametupa mashirikiano makubwa na tumejadiliana vizuri na kwa hakika tumejifunza mambo mengi kutoka kwao na imani yangu mashirikiano hayo

yataendele kwa Wizara na Taasisi nyengine ambazo Kanuni zao zitapitiwa na Kamati yangu katika awamu nyengine.

Mheshimiwa Spika, napenda niwashukuru tena Wajumbe na Makatibu wote wa Kamati ya Kanuni na Sheria Ndogo Ndogo ambao wametoa mashirikiano makubwa ambayo kwa kweli yamesaidia sana Kamati yangu kuweza kuwasilisha Ripoti yake ya kwanza katika kipindi hiki kifupi kwa mwaka 2017/18.

Mheshimiwa Spika, mwisho kabisa nikushukuru tena wewe kwa kuwa karibu na kamati zako za Baraza ikiwemo Kamati yetu, kwa miongozo na ushauri wako unaotufanya tutekeleze majukumu yetu kwa ufanisi zaidi. Aidha, nakushukuru kwa kunipa fursa ya kuwasilisha muhtasari huu mbele ya Baraza lako Tukufu.

Kwa ujumla nawashukuru wajumbe wote wa Baraza kwa kunisikiliza. Na kwa niaba ya Kamati nawaomba Wajumbe watushauri, na ikiwezekana watuelekeze kwa vile hii ndiyo ripoti yetu ya kwanza kabisa kuwasilishwa katika Baraza letu. Nawashuku sana na NAOMBA KUTOA HAOJA.

.....

**MHE. RASHID MAKAME SHAMSI,
MWENYEKITI,
KAMATI YA KANUNI NA SHERIA NDOGO NDOGO,
BARAZA LA WAWAKILISHI,
ZANZIBAR**